

**Raqamli iqtisodiyotda qurilish korxonalari elektron reyting
ko'rsatkichlaridan foydalanish istiqbollari**

O'zbekiston Respublikasi

Bank va moliya akademiyasi Magistranti

Xamrayeva Shaxnoza Gayratillayevna

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamli iqtisodiyot sharoitida qurilish korxonalari uchun elektron reyting ko'rsatkichlaridan foydalanishning istiqbollarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada elektron reyting tizimlarining qurilish korxonalari faoliyatidagi roli, ularning samaradorligini oshirish, shaffoflikni ta'minlash va raqobatbardoshlikni kuchaytirishga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, reyting ko'rsatkichlari korxonalar faoliyatining ishonchliligini oshiradi, investitsion jozibadorligini kuchaytiradi va moliyaviy imkoniyatlarni kengaytiradi. Shuningdek, reyting tizimlarining amaliy qo'llanilishi uchun texnologik infratuzilma, standartlashtirish va malakali kadrlar tayyorlash zarurligi ta'kidlanadi. Maqola qurilish sohasida raqamli texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish va soha rivojiga qo'shimcha turtki berish maqsadida elektron reyting tizimlarining joriy etilishi muhim ekanligini ko'rsatadi.

Kalitli so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, qurilish korxonalari, elektron reyting ko'rsatkichlari, samaradorlik, shaffoflik, raqobatbardoshlik, texnologik infratuzilma, standartlashtirish, moliyaviy imkoniyatlar, investitsion jozibadorlik

Аннотация: Данная статья посвящена изучению перспектив использования электронных рейтинговых показателей для строительных компаний в условиях цифровой экономики. В статье анализируется роль электронных рейтинговых систем в деятельности строительных компаний, их влияние на повышение эффективности, обеспечение прозрачности и усиление конкурентоспособности. Результаты исследования показывают, что рейтинговые показатели повышают

надежность деятельности компаний, увеличивают их инвестиционную привлекательность и расширяют финансовые возможности. Также подчеркивается необходимость технологической инфраструктуры, стандартизации и подготовки квалифицированных кадров для успешного применения рейтинговых систем. Статья демонстрирует важность внедрения электронных рейтинговых систем для расширения использования цифровых технологий в строительной отрасли и дополнительного стимулирования её развития.

Ключевые слова: Цифровая экономика, строительные компании, электронные рейтинговые показатели, эффективность, прозрачность, конкурентоспособность, технологическая инфраструктура, стандартизация, финансовые возможности, инвестиционная привлекательность

Annotation: *This article explores the prospects of using electronic rating indicators for construction companies in the context of the digital economy. The article analyzes the role of electronic rating systems in the activities of construction companies, their impact on increasing efficiency, ensuring transparency, and enhancing competitiveness. The research results show that rating indicators improve the reliability of company operations, increase their investment attractiveness, and expand financial opportunities. The need for technological infrastructure, standardization, and the training of qualified personnel for the successful implementation of rating systems is also emphasized. The article highlights the importance of introducing electronic rating systems to expand the use of digital technologies in the construction sector and to provide additional impetus for its development.*

Key words: *Digital economy, construction companies, electronic rating indicators, efficiency, transparency, competitiveness, technological infrastructure, standardization, financial opportunities, investment attractiveness*

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi barcha sohalarga, shu jumladan qurilish sanoatiga ham yangi imkoniyatlar va chaqiriqlar yaratmoqda. Hozirgi davrda raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali samaradorlikni oshirish, jarayonlarni avtomatlashtirish va ish jarayonlarining shaffofligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Qurilish korxonalarini uchun elektron reyting ko'rsatkichlaridan foydalanish ushbu maqsadlarni amalga oshirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Elektron reyting tizimlari korxonalar faoliyatini baholashda shaffoflikni oshirib, ishonchni kuchaytiradi va sohada sog'lom raqobat muhitini yaratadi.

Ushbu maqola qurilish korxonalarini uchun elektron reyting ko'rsatkichlaridan foydalanishning istiqbollari tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, bunday tizimlarning samaradorligini oshirishda qanday imkoniyatlar va afzalliklar yaratishini yoritib beradi. Shuningdek, elektron reyting tizimlarining qurilish sohasida keng qo'llanilishi uchun zarur bo'lgan texnologik infratuzilma va standartlashtirish muammolari ham muhokama qilinadi. Maqola raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali qurilish korxonalarini o'z pozitsiyalarini qanday mustahkamlashi va umumiy iqtisodiy rivojlanishga qanday hissa qo'shishi mumkinligini ko'rsatishga harakat qiladi.

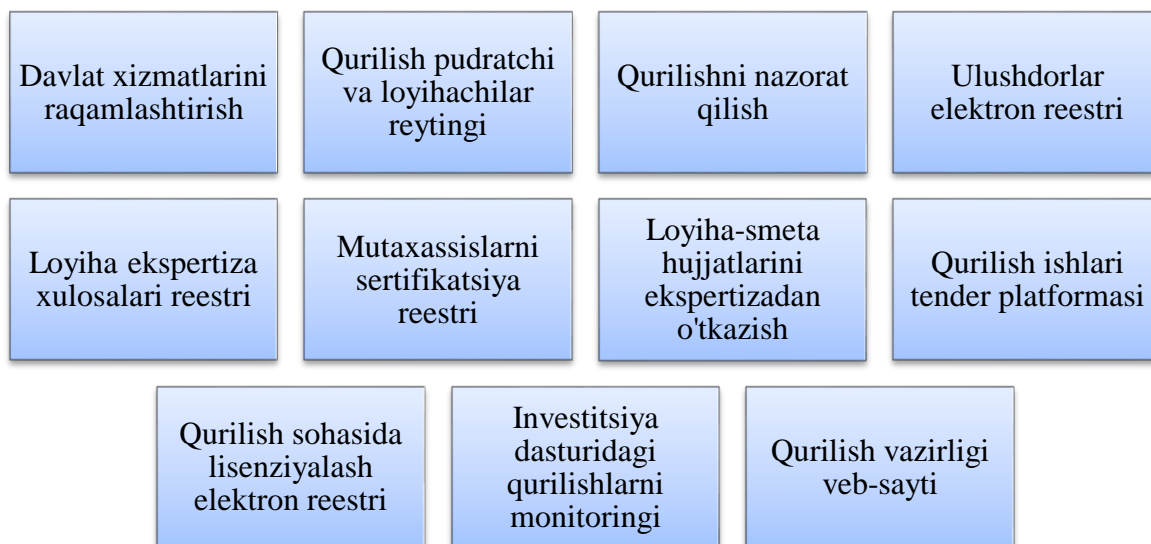
2023-yil 9-noyabr kuni Vazirlar Mahkamasi tomonidan "Loyiha-qidiruv va qurilish-pudrat tashkilotlari reytingini hisoblash va yuritish tartibini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori qabul qilindi. Ushbu hujjat raqamli iqtisodiyot sharoitida qurilish sohasida shaffoflikni ta'minlash, samaradorlikni oshirish va soha ishtirokchilarining faoliyatini yanada tartibga solishga qaratilgan muhim qadamdir.

Mazkur qarorga muvofiq, Qurilish vazirligi shaharsozlik hujjatlarini ishlab chiqish huquqiga ega bo'lgan yuridik shaxslar ro'yxatini shakllantiradi va ularni "Shaffof qurilish" milliy axborot tizimida tashkil etilgan reyting dasturiga joylashtiradi. Ushbu dastur loyihalash va qurilish-pudrat tashkilotlarining reytingini avtomatlashtirilgan ravishda hisoblash imkonini beradi. Reyting uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar besh kun ichida tegishli vazirlik va idoralarning

axborot tizimlari bilan integratsiyalangan dasturiy ta'minot vositalari orqali tizimga kiritiladi.

Reytingni hisoblash jarayonining avtomatizatsiyasi va shaffofligi "Shaffof qurilish" axborot tizimi orqali amalga oshiriladi, bu esa qurilish tashkilotlarining faoliyatini baholashda inson omilini kamaytiradi va natijalarni xolis va aniq qilishga xizmat qiladi. Bunday tizimning joriy etilishi qurilish sohasida raqobat muhitini yaxshilash, investitsion jozibadorlikni oshirish va umuman soha rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda. Shu orqali, davlat boshqaruvi va nazorati ostida shaffof reyting tizimining ishlashi sohaning yanada samarali va shaffof bo'lishiga xizmat qiladi.

"Shaffof qurilish" milliy axborot tizimiga kiruvchi tarkibiga kiruvchi asosiy komponentlar¹

Davlat xizmatlarini raqamlashtirish: Qurilish jarayonida talab qilinadigan davlat xizmatlarini raqamli shaklda ko'rsatish tizimi davlat va fuqarolar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni soddalashtirish, jarayonlarni tezlashtirish va shaffofligini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu tizim orqali qurilish sohasidagi litsenziyalar, ruxsatnomalar, ekspertiza xulosalari va boshqa zarur hujjatlarni olish jarayoni onlayn rejimda amalga oshiriladi. Bu esa korxonalariga vaqt va

¹ <https://monitoring.mc.uz/> ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi.

resurslarni tejash, jarayonlarning tezkorligi va ishonchliligini oshirish imkonini beradi. Shuningdek, davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi korrupsiya xavfini kamaytiradi va davlat organlari faoliyatining ochiqligini ta'minlaydi.

Qurilish pudratchi va loyihachilar reytingi: Ushbu tizim qurilish tashkilotlari va loyihachilarning faoliyatini baholash va reytinglash uchun joriy etilgan. Reyting tizimi orqali pudratchi va loyihachilarning professional tajribasi, xizmat sifati, loyihalarni o'z vaqtida va belgilangan byudjetda bajarishi, shuningdek, xavfsizlik va me'yoriy talablarning bajarilishi kabi ko'rsatkichlar baholanadi.

Mazkur reyting tizimi qurilish bozorida shaffoflikni ta'minlash, raqobatni kuchaytirish va xizmat sifatini yaxshilashga yordam beradi. Yuqori reytingga ega tashkilotlar va loyihachilar investorlar, buyurtmachilar va davlat idoralari tomonidan ko'proq e'tirof etiladi va qo'llab-quvvatlanadi. Shu orqali, sohada sifatli xizmat ko'rsatishni rag'batlantirish va pudratchi hamda loyihachilar faoliyatining ochiqligini ta'minlash maqsad qilingan.

Qurilishni nazorat qilish: Ushbu tizim qurilish jarayonlari ustidan nazoratni amalga oshirishda raqamli monitoring vositalarini qo'llaydi. Qurilishni nazorat qilish tizimi yordamida qurilish loyihalari bosqichma-bosqich kuzatilib, me'yoriy talablar va sifat standartlariga rioya qilinishi ta'minlanadi.

Raqamli monitoring qurilish jarayonlarining onlayn nazoratini olib borish, kutilmagan holatlar va qoidabuzarliklarni aniqlash hamda bartaraf etishga imkon beradi. Bu tizim qurilish maydonlarida ishlarning sifatini, xavfsizlik choralarning ko'rilishini va belgilangan muddatlarga rioya qilinishini ta'minlash uchun muhimdir. Qurilish vazirligi va boshqa nazorat organlari real vaqt rejimida qurilish jarayonlarini kuzatib borish imkoniga ega bo'ladi, bu esa qurilish ishlarining ochiq-oshkoraligini va samaradorligini oshiradi.

Bunday yondashuv davlat nazorati samaradorligini oshirib, pudratchi va loyiha tashkilotlarining javobgarligini kuchaytiradi va qurilish sohasida sifatni yaxshilashga xizmat qiladi.

Ulushdorlar elektron reestri: Ushbu tizim qurilish loyihalarida ishtirok etuvchi ulushdorlarning ma'lumotlarini elektron shaklda saqlash va boshqarish uchun joriy etilgan. Reestrda ulushdorlar, ya'ni loyiha investorlari, pudratchilar, subpudratchilar va boshqa manfaatdor tomonlar haqidagi ma'lumotlar saqlanadi. Bu tizim ulushdorlarning loyihadagi ulushlarini, kelishuv shartlarini va moliyaviy majburiyatlarini kuzatib borishga imkon beradi.

Elektron reestr orqali ulushdorlarning huquq va majburiyatlari shaffof va ochiq ravishda aks ettiriladi, bu esa loyiha boshqaruvida ishonchlilik va shaffoflikni oshiradi. Reestr, shuningdek, nizolarni oldini olish, huquqiy kelishmovchiliklarni hal qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi va qurilish jarayonida manfaatdor tomonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yanada soddalashtiradi.

Bunday tizimning joriy etilishi qurilish sohasidagi ishtirokchilarning javobgarligini kuchaytiradi, ulushdorlar o'rtasida ishonchli hamkorlik muhitini yaratadi va qurilish loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga hissa qo'shadi.

Loyiha ekspertiza xulosalari reestri — bu loyihalar va qurilish ob'ektlari uchun ekspertiza xulosalarini ro'yxatga olish va saqlash uchun mo'ljallangan ma'lumotlar bazasi yoki reestr. Bunday reestrlar ko'pincha davlat yoki mahalliy organlar tomonidan yuritiladi va loyihalar bilan bog'liq ekspertiza xulosalarini tartibga solish, monitoring qilish va tahlil qilish uchun foydalaniladi.

Bu reestr quyidagi maqsadlar uchun foydalaniladi:

Mutaxassislarni sertifikatlash reestri — bu mutaxassislarning malakasi va sertifikatlanganligini tasdiqlovchi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan ro'yxat yoki

reestr. Bu reestr professional sohada faoliyat yurituvchi shaxslarning ma'lumotlarini tartibga solish, nazorat qilish va baholash uchun mo'ljallangan.

Sertifikatsiya reestri haqida aniq ma'lumotlarni olish uchun, siz tegishli sertifikatsiya tashkiloti yoki davlat organlariga murojaat qilishingiz mumkin. Bu reestrlar odatda online formatda mavjud bo'lib, ular orqali sertifikatlangan mutaxassislar haqida ma'lumot olish mumkin.

Loyiha-smeta hujjatlarini ekspertizadan o'tkazish — bu qurilish va loyiha hujjatlarini sifatini va qonuniyligini tekshirish jarayonidir. Bu ekspertiza loyihalarning texnik, iqtisodiy, va huquqiy jihatlarini baholash va tasdiqlash uchun muhimdir.

Loyiha-smeta hujjatlarini ekspertizadan o'tkazish jarayoni loyiha sifatini, xavfsizligini va qonuniyligini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Qurilish ishlari tender platformasi — bu qurilish, ta'mirlash, va boshqa infrastruktura loyihalari uchun tenderlar, ya'ni davlat yoki xususiy sektor tomonidan o'zgarish yoki qurilish ishlari uchun takliflarni qabul qilish va baholash jarayonlarini avtomatlashtiradigan onlayn platforma.

Tender platformalaridan foydalanish orqali tender jarayonini yanada shaffof, samarali va tezkor qilish mumkin. Bu qurilish loyihalarida ishtirok etadigan tashkilotlar va mutaxassislar uchun katta qulaylik yaratadi.

Qurilish sohasida lisenziyalash elektron reestri — bu qurilish sohasida faoliyat yuritish huquqini beruvchi lisenziyalangan tashkilotlar, mutaxassislar, va boshqa subyektlarni ro'yxatga olish, kuzatish va boshqarish uchun mo'ljallangan elektron tizim.

Qurilish sohasida lisenziyalash elektron reestri orqali lisenziyalash jarayonini yanada samarali va shaffof qilish, lisenziyalangan tashkilotlar va mutaxassislar haqidagi ma'lumotlarni tizimli ravishda boshqarish mumkin.

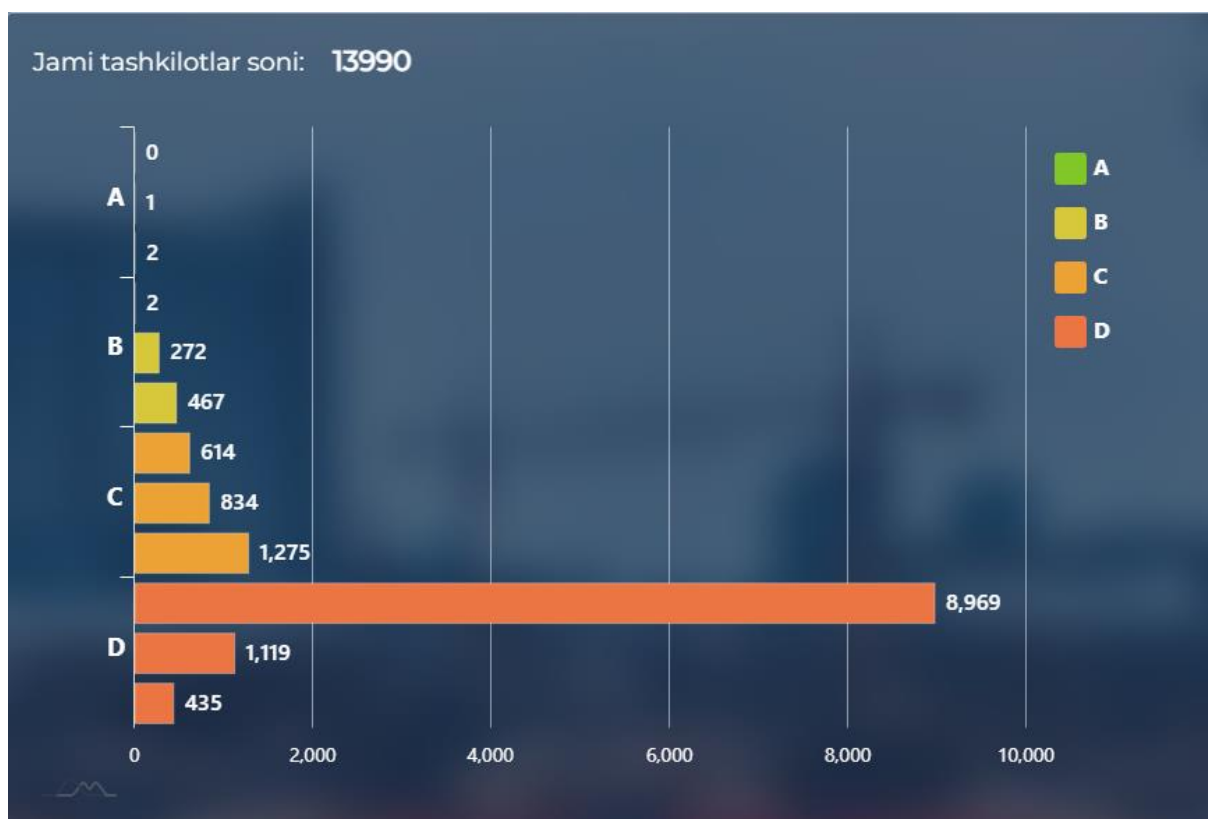
Investitsiya dasturidagi qurilishlarni monitoring qilish — bu investitsiya dasturlari doirasida amalga oshirilayotgan qurilish va infrastruktura loyihalarini nazorat qilish, ularning ijrosini baholash va samaradorligini ta'minlash jarayonidir.

Investitsiya dasturidagi qurilishlarni monitoring qilish orqali loyiha samaradorligini oshirish, resurslarni optimal foydalanish, va sifatli natijalar olish mumkin. Bu jarayonni samarali boshqarish investitsiya dasturlarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlaydi.

Qurilish vazirligining veb-sayti, odatda, qurilish sohasidagi barcha ma'lumotlarni, yangiliklarni, normativ hujjatlarni va xizmatlarni taqdim etadi.

Veb-saytning yuqorida sanab o'tilgan barcha funksiyalari qurilish sohasida malakali va samarali boshqaruvni ta'minlash uchun muhimdir. Agar sizga aniq bir mamlakat yoki hududdagi qurilish vazirligining veb-sayti kerak bo'lsa, muayyan davlatning rasmiy hukumat saytlarini tekshirish tavsiya etiladi.

Sohaviy qurilish-pudrat va loyiha-qidiruv tashkilotlari reytingi²

Bu qurilish va loyiha-qidiruv sohalaridagi tashkilotlarning faoliyatini baholash va reytinglash uchun tuzilgan tizim yoki ro'yxatdir. Bu reytinglar tashkilotlarning sifatini, ishonchliligini va samaradorligini aniqlashda yordam beradi va investorlar, mijozlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim ma'lumot manbai bo'lib xizmat qiladi.

² <https://reyting.mc.uz>

Yuqoridagi rasmdan ko'rinib turibdiki, turli toifalarga mansub tashkilotlar soni ko'rsatilgan. Umumiy tashkilotlar soni 13,990 tani tashkil qilib, har bir toifa bo'yicha quyidagi ma'lumotlar berilgan. **A toifadagi** juda kam bo'lib, faqatgina 2 ta tashkilot ushbu reytingdan joy olgan. **B toifada** 272 va 467 tashkilotlar o'rin olgan bo'lib, **C toifada** 614 va 834 tashkilotdan iborat, **D toifasidan esa** 1,275 va 1,119 ta tashkilot o'rin olgan. Eng katta qiymat 8,969 tashkilotni tashkil etadi.

Tahlil natijasi, eng ko'p tashkilotlar "D" toifasiga tegishli bo'lib, ular umumiy sonning katta qismini tashkil qiladi. "A" toifasi esa eng kam sonli tashkilotlarga ega. Bu toifalar orasidagi katta tafovutlar tashkilotlarning o'lchamlari yoki ko'lamlari bo'yicha har xil darajada ekanligini ko'rsatadi.

Reyting tizimlari orqali korxonalar o'z faoliyatlari to'g'risida mustaqil baholar oladi, bu esa ularning ishonchliligini oshiradi. Yuqori reytingga ega korxonalar mijozlar va hamkorlar oldida yanada ishonchli ko'rinadi, bu esa uzoq muddatli hamkorliklarni mustahkamlaydi.

Yuqori reytinglar korxonalarining investorlarga nisbatan jozibadorligini oshiradi. Investitsiya qiluvchilar yuqori reytingli korxonalariga ko'proq qiziqish bildiradi, chunki bunday korxonalar kamroq risk bilan bog'liq va barqaror daromad keltirish ehtimoli yuqori bo'ladi.

Reyting ko'rsatkichlari yuqori bo'lgan korxonalar moliyaviy institutlar tomonidan yanada qulay shartlar bilan kreditlar olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Banklar va boshqa moliyaviy muassasalar yuqori reytingli korxonalariga ishonch bilan qarz berishi, foiz stavkalarini pastroq belgilashi mumkin. Bu esa korxonalar uchun o'z faoliyatlarini kengaytirish va yangi loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini oshiradi.

Yuqori reyting korxonalarini bozorda raqobatdosh qiladi. Mijozlar va buyurtmachilar yuqori reytingli xizmat ko'rsatuvchi va mahsulot yetkazib beruvchilarni afzal ko'radilar, bu esa korxonalarining bozor ulushini kengaytiradi.

Reytinglar korxonaning brendi va imijini yaxshilashga yordam beradi. Yuqori reytingga ega bo'lish, korxonani jamoatchilik nazarida obro'li va sifatli xizmat ko'rsatuvchi sifatida ko'rsatadi.

Shunday qilib, reyting ko'rsatkichlari nafaqat korxonalar faoliyatining ichki samaradorligini oshiradi, balki ularning tashqi bozor muhitida ham pozitsiyalarini mustahkamlashga yordam beradi. Bu omillar korxonalarni yanada rivojlantirish va muvaffaqiyatga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida qurilish korxonalari uchun elektron reyting ko'rsatkichlaridan foydalanish ulkan istiqbollarga ega. Elektron reyting tizimlari korxonalarining samaradorligini oshirish, ularning bozor pozitsiyalarini mustahkamlash va investitsion jozibadorligini kuchaytirish uchun muhim vositadir. Ushbu tizimlar orqali korxonalar faoliyatining shaffofligi va ishonchliligi ortadi, bu esa mijozlar va investorlar bilan mustahkam aloqalar o'rnatishga imkon yaratadi.

Yuqori reyting ko'rsatkichlariga ega bo'lgan qurilish korxonalari raqobatbardoshligini oshiradi, moliyaviy resurslarga qulayroq shartlarda ega bo'lish imkoniyatini qo'lga kiritadi va yangi investitsiyalarni jalb qilishda ustunlikka ega bo'ladi. Shuningdek, reyting tizimlari orqali korxonalar o'z faoliyatlarini ob'ektiv baholash, mavjud kamchiliklarini aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha choralar ko'rish imkoniga ega bo'ladi.

Elektron reyting tizimlarining keng qo'llanilishi qurilish sohasida mehnat unumdorligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va umuman olganda, raqamli transformatsiya jarayonini tezlashtirishga yordam beradi. Natijada, bu tizimlar qurilish korxonalarining raqamli iqtisodiyotda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida muhim rol o'ynashi mumkin.

Kelajakda elektron reyting tizimlarini yanada rivojlantirish va keng ko'lamda joriy etish orqali qurilish korxonalari raqamli iqtisodiyotning dinamik talablariga moslashib, yuqori natijalarga erishishi mumkin. Bu esa nafaqat korxonalar, balki umumiy iqtisodiy o'sishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. The impact of digital ratings on the construction industry: enhancing efficiency and transparency// Journal of Construction Engineering and Management
2. Smart Construction: How Digital Technology is Transforming the Industry// Richard Saxon, David Philp
3. <https://reyting.mc.uz/>
4. <https://www.gazeta.uz/uz/2020/11/10/reyting/>
5. <https://monitoring.mc.uz/>